

II.3 KAKO LAHKO STAREJŠI PRILAGODIJO SVOJO STANOVANJSKO POTROŠNJO SVOJIM PADAJOČIM DOHODKOM

Ivo Lavrač,

Ekonomska fakulteta Univerze v Ljubljani

II./196

Ključne ugotovitve:

- Prevelika stanovanjska potrošnja starejše omejuje pri zadovoljevanju drugih nujnih potreb in jih obremenjuje tudi delovno.
- Stanovanjska potrošnja starejših v Sloveniji, skupaj s stroški ogrevanja, je v primerjavi z njihovim dohodkom največja v Evropi.
- Najbolj učinkovita strategija za znižanje previsoke stanovanjske potrošnje je sprememba bivališča, vendar smo po stanovanjski nemobilnosti starejših evropski rekorder. Zato je za zmanjšanje teže problema potrebno treba uporabiti tudi alternativne strategije povečanja dohodkov in znižanja stanovanjskih stroškov starejših.

1. Uvod

Dohodki upokojencev se v skladu z modelom življenjskega cikla (Artle in Varaiya, 1978) večinoma zmanjšajo v primerjavi z aktivnimi. Zato imajo hkrati manj možnosti za potrošnjo, tudi stanovanjskih storitev. Ta potrošnja po navadi zahteva še hišno delo upokojencev, ki ga ti čedalje težje zmorejo in je lahko dodatni razlog za njeno zmanjševanje. Dosedanje analize v okviru projektov SHARE in HELPS (Pfeiferova idr., 2013) ter druge kažejo, da se stanovanjska potrošnja starejših le težko prilagaja in da je stanovanjska mobilnost starejših kot najpomembnejši način za zmanjšanje stanovanjske potrošnje razmeroma majhna, tako da je treba poglobiti razumevanje alternativnih načinov. Ta tematika je bila sicer v grobem že obravnavana tudi v domačih in tujih člankih, moj namen je, da te ugotovitve poglobim in da pri tem izkoristim podatke raziskave SHARE. Ugotavljanje možnosti za prilagajanje stanovanjske potrošnje starejših zmanjšanim dohodkom postaja čedalje bolj pomembno zlasti v Sloveniji zaradi trajajoče gospodarske krize, ki zavira dohodke in obenem delovanje stanovanjskega trga ter s tem tudi stanovanjsko mobilnost. Obenem je Slovenija med državami, ki imajo zaradi zgodovinskih razlogov najbolj previsoko stanovanjsko potrošnjo glede na dohodke, zato je tu problem toliko bolj pereč. Kaže se najpogosteje kot težava starejših, ki svojih hiš, v katerih bivajo, ne morejo vzdrževati niti jih prodati, nimajo pa za osnovne življenjske potrebe.

V prispevku skušamo ugotoviti, ali so podatki, zbrani s projektom SHARE, v skladu z zgornjimi trditvami. Če ne, bo to spodbuda, da je treba ponovno premisliti o zgornjem konceptu; če pa bodo podatki nakazovali skladnost s trditvami, bodo lahko osnova, da se z ekonometričnimi analizami to tudi dokaže. Pričakujemo pa, da podatki SHARE ne bodo mogli pokriti celotne verige razmišljanja, ki jo vsebuje koncept. V tem primeru je lahko metodološki rezultat prispevka predlog razširitve vsebine podatkov SHARE, če se s tem pokrije pomemben problem starejših, ali pa se manjkajoče vsebine lahko pridobijo iz drugih obstoječih projektov in virov podatkov. Primerjave z ugotovitvami drugih projektov lahko prispevajo tudi k potrditvi spoznanj SHARE.

2. Metoda in spremenljivke

Uporabili smo meddržavno primerljive podatke evropskega projekta SHARE, katerega osnova je anketa prebivalstva, starejšega od 50 let. Slovenija se je vključila šele v tako imenovani četrti val ankete, ki se je izvajal v letih 2010/2011 in je zadnji na uporabo raziskovalcem, tako da prejšnjih podatkov iz baz projekta SHARE nismo mogli uporabiti, upoštevali pa smo ugotovitve študij in raziskav, ki so bile na osnovi podatkov SHARE v Evropi že opravljene. Na podlagi anketnega vprašalnika smo opredelili tiste podatke, ki lahko pomagajo osvetliti problematiko tega prispevka.

Analizirali smo naslednje spremenljivke (razen dveh so vse iz stanovanjskega modula):

- Skupni mesečni dohodek gospodinjstva (hh017)
- Mesečna najemnina za podobno stanovanje na prostem trgu (ho067)
- Koliko ste plačali za stroške hišnih storitev v zadnjem plačilnem obdobju? (ho008)
- Naše gospodinjstvo iz meseca v mesec shaja (co007)
- Koliko dohodka bi prejeli od prodaje posesti? (ho024)
- Število let v tem bivališču, vprašanec živi doma (ho034)
- Katerega leta ste pridobili nepremičnino? (ho012)
- Ali dele stanovanja oddajate? (ho023)

3. Analiza: Dohodek

Vprašajmo se najprej, ali imamo kakšno empirično potrditev, da so dohodki upokoencev res manjši od dohodkov aktivnega prebivalstva, čeprav se na prvi pogled to zdi samo po sebi umevno. Za iskanje odgovorov na tovrstna vprašanja, ko gre za primerjavo starejših in drugega prebivalstva, podatki SHARE praviloma niso najbolj primerni, saj izhajajo le iz ankete starejših. Tistih nekaj mladih, ki živijo v gospodinjstvih starejših in tako zajeti v SHARE, ne morejo biti

reprezentativni za vso populacijo aktivnih. Zato sem za potrditev trditve uporabil podatke mednarodne ankete SILC, v kateri redno sodeluje tudi Slovenija. V tej anketi je prebivalstvo prikazano tudi po starostnih razredih. Podatke SHARE sem lahko uporabil za kontrolne podatke.

TABELA 1: NIŽJI DOHODKI STAREJŠIH

Vir: IER za podatke iz raziskave SHARE, Eurostat za SILC.

		SHARE MESEČNI V EUR (HH017)	SHARE LETNI SKUPNI	SILC NA EKV. ČLANA MEDIANA	SILC NA EKV. ČLANA MEDIANA
		MEDIANA	MEDIANA (MESEČNA x 12)	VSE PREB.	65+
Skandinavske države	Švedska	2436,76	29.241	19.709	16.127
	Danska	2952,15	35.426	25.668	19.342
	Nizozemska	2200,00	26.400	20.262	18.041
Celinske države	Avstrija	2000,00	24.000	21.058	19.269
	Belgija	2000,00	24.000	19.464	15.218
	Francija	2000,00	24.000	19.960	19.575
	Nemčija	2000,00	24.000	18.797	17.167
	Švica	4454,88	53.459	30.666	25.032
Južna Evropa	Italija	1600,00	19.200	15.937	14.939
	Portugalska	1024,00	12.288	8.678	7.386
	Španija	1300,00	15.600	12.667	11.157
Nove članice EU	Češka	814,65	9.776	7.058	5.984
	Estonija	575,20	6.902	5.727	4.544
	Madžarska	541,42	6.497	4.241	4.281
	Poljska	590,71	7.089	4.405	4.146
Slovenija	Slovenija	1020,00	12.240	11.736	10.42
SKUPAJ		1500,00	18.000		

Iz tabele se takoj ponujajo naslednje ugotovitve, ne da bilo treba računati deleže, grafe ali regresije. Vir SILC potrjuje navedbe Eurostata in iz literature (za Slovenijo na primer Stropnik idr., 2010), da je dohodek starejših v državah EU sistematično nižji od dohodka mlajših, vendar ne zelo – okoli 10 %. Padec dohodka s starostjo je manjši, kot bi pričakovali glede na to, da povprečna pokojnina le malo kje presega 70 % plače pred upokojitvijo, kar evropski strateški dokumenti še imajo za zadovoljiv dohodek. Delno je lahko razlog v strukturnem učinku, da mlajši zajemajo tudi tiste šele na začetku kariere, vendar starostne kohorte podatkov o dohodku ne omogočajo zadovoljive razmejitev tega učinka. Delno je vzrok lahko tudi v nekoliko večjih dohodkih od premoženja, ki bi ga lahko imeli starejši v primerjavi z mlajšimi, vendar nam podatki ne omogočajo preverjanja teh hipotez.

Podatke SHARE, navedene v zgornji tabeli, smo uporabili samo za kontrolo, ali so podatki SHARE o dohodkih gospodinjstev primerljivi s podatki SILC.

Poskusili smo jih definicijsko čim bolj približati med seboj, vendar smo ugotovili, da niso neposredno primerljivi. Sicer gre v obeh primerih za letne dohodke v letu 2011, preračunane v evre (nekatero države namreč nimajo evra), in sicer za neto razpoložljive dohodke iz vseh virov, po davkih. Osnovna definicijska razlika je, da se podatki SHARE nanašajo na skupni dohodek gospodinjstva, podatki SILC pa na (ekvivalentnega) člana gospodinjstva, zato so ti podatki o dohodku pričakovano sistematično nižji. Vendar so podatki iz raziskave SHARE koristni za kontrolo podatkov iz raziskave SILC, saj se vidi, da v obeh primerih lepo odražajo stopnjo razvitosti držav. Ker bi večja stopnja primerljivosti podatkov SHARE o dohodku z drugimi raziskavami omogočila večje analitične možnosti, predlagamo metodološke izboljšave ankete SHARE v tej smeri.

4. Analiza: Potrošnja

Ali so podatki SHARE v skladu s hipotezo, da je Slovenija med državami, ki imajo najbolj previsoko stanovanjsko potrošnjo glede na dohodke? Za ta namen smo kot najprimernejšo izbrali ponudbo podatkov SHARE, kot jih prikazuje spodnja tabela. Poglejmo najprej vsebinske ugotovitve, ki se vidijo iz tabele.

TABELA 2: DELEŽI STANOVANJSKE POTROŠNJE

Vir: lastni izračuni na temelju podatkov četrtega vala raziskave SHARE.

	MEDIANA MESEČNE NAJEMNINE ZA PODOBNO STANOVANJE NA PROSTEM TRGU (HO067)	SKUPNI MESEČNI DOHODEK GOSPODINJSTVA – MEDIANA (HH017)	IZRAČUNANI DELEŽI STAN. POTROŠNJE BREZ STROŠKOV V DOHODKU (v %)	STROŠKI HIŠNIH STORITEV V ZADNJEM PLAČILNEM OBDOBJU – MEDIANA (HO008)	IZRAČUNANI DELEŽI STAN. POTROŠNJE S STROŠKI V DOHODKU (v %)	NAŠE GOSPODINJSTVO IZ MESECA V MESEC TEŽKO SHAJA (CO007)
Švedska	664,57	2436,76	27	38,77	29	16
Danska	939,32	2952,15	32	134,19	36	12
Nizozemska	855,00	2200,00	39	146,50	46	17
Avstrija	600,00	2000,00	30	100,00	35	21
Belgija	750,00	2000,00	38	150,00	45	33
Francija	700,00	2000,00	35	110,00	41	35
Nemčija	750,00	2000,00	38	148,00	45	25
Švica	1781,95	4454,88	40	121,50	43	16
Italija	500,00	1600,00	31	150,00	41	54
Portugalska	400,00	1024,00	39	100,00	49	65
Španija	500,00	1300,00	38	100,00	46	54
Češka	305,49	814,65	37	73,32	46	52
Estonija	127,82	575,20	22	63,91	33	52
Madžarska	144,38	541,42	27	90,24	43	87
Poljska	189,03	590,71	32	47,26	40	66
Slovenija	350,00	1020,00	34	200,00	54	61

Za stanovanjsko potrošnjo smo izbrali spremenljivko SHARE »višina mesečne najemnine za podobno stanovanje«. S tem stanovanjska potrošnja načeloma izraža vrednost koriščenih stanovanjskih storitev, ne glede na to, kdo jih plača in koliko ter ali so stanovanja amortizirana ali se amortizirajo. Statistično gre za pojem dejanske potrošnje (actual consumption), ne pa za pojem izdatkov za potrošnjo (consumption expenditure), čeprav lahko kdo upravičeno misli, da je bolj »dejansko«, če mora plačati. S stanovanjsko potrošnjo zajamemo tudi stanovanjsko potrošnjo stanovanj, v katerih živijo njihovi lastniki (imputirane najemnine), kar je v Sloveniji prevladujoč stanovanjski status. Ko primerjamo stanovanjsko potrošnjo starejšega prebivalstva z njihovimi dohodki (opazili smo, da je mediana dohodkov za nekatere države nezanesljiva, kar uporaba aritmetične sredine le malo izboljša in je bolj problem velikost vzorca), vidimo, da delež stanovanjske potrošnje v dohodkih starejših v Sloveniji ne odstopa od drugih evropskih držav. Slika se bistveno spremeni, če upoštevamo stroške storitev, potrebnih za uporabo stanovanja, vključno s stroški kurjave, pa tudi drugimi obratovalnimi stroški, kot so stroški elektrike, vode, odvoza smeti, vzdrževanja skupnih prostorov, ki v Sloveniji praviloma niso del najemnine, zato je tržna najemnina pri nas definicijsko primerjalno podcenjena. Izkaže se, da stanovanjska potrošnja starejših z upoštevanjem teh stroškov preseže polovico njihovih dohodkov, kar je največ v Evropi (natančneje: med v SHARE zajetimi evropskimi državami). Dodatno se težava verjetno delno odraža tudi v podatku SHARE o lastni oceni gospodinjstev, da težko finančno shajajo, ki je v skladu s pojmom »subjektivno revnih«, kot jih imenuje Stropnik idr. (2010). Številke za evropske države so v grobem obratno sorazmerne njihovi stopnji razvitosti, vendar jih verjetno potencirajo tudi stanovanjski stroški, saj je Slovenija na nezavidljivem tretjem mestu v Evropi. Da to temo vsebinsko zaključimo: čeprav podatki SHARE ne omogočajo neposredne primerjave stanovanjske potrošnje starejših in mlajših, menimo, da nudijo kar nekaj indikacij, da je zlasti v Sloveniji stanovanjska potrošnja starejših preveliko breme. V več evropskih državah se kaže, da je delež stanovanjske potrošnje brez spremljajočih storitev tudi večji kot v Sloveniji, vendar pa iz podatkov SHARE ne bi mogli sklepati, da je v Evropi na splošno stanovanjska potrošnja starejših prevelika, saj pri državah z večjimi dohodki več ostane za druge potrebe.

Na tem mestu je treba dodati še eno metodološko pojasnilo: da smo kot indikator za stanovanjsko potrošnjo vzeli tržno najemnino za podobno stanovanje, je približek, ki ga je omogočilo vprašanje v anketi SHARE. Prevladuje prepričanje, da imamo z bivanjem v lastnem stanovanju v primerjavi z najemom nižje stanovanjske stroške, saj ne plačujemo najemnine. Tudi to je ena od podlag kulturnega vzorca v Sloveniji, da želimo bivati v lastnem stanovanju, poleg našega načina stanovanjske privatizacije, s prevelikimi tveganji povezane stanovanjske zakonodaje in socialne negotovosti. Vendar pozabljamo, da je tudi lastno stanovanje treba tekoče in investicijsko vzdrževati, amortizirati in financirati, pa tudi upoštevati oportunitetni donos na lastna sredstva (ne nujno le monetarni), torej moramo upoštevati podobne elemente kot pri tržni najemnini. Lastništvo stanovanja, v katerem bivamo, nam daje le svobodo in varnost, da nekatere od teh stroškov začasno zamaknemo, z vidika vrednosti premoženja pa to delamo v lastno škodo.

Seveda so še druga vprašanja merjenja stanovanjske potrošnje, ki se jih tu ne moremo lotiti. Samo v razmislek: če vrednost stanovanj in najemnin na trgu pade, kot se pri nas dogaja zadnja leta – ali to ob drugih enakih pogojih pomeni tudi padec vrednosti ali obsega naše stanovanjske potrošnje, in če da, ali gre za količinsko ali cenovno spremembo vrednosti? Oziroma: o katerem od vsaj štirih konceptov potrošnje natančno govorimo – o nominalni, realni (deflacionirani) potrošnji, obsegu (volume) ali fizični potrošnji? (Statistični pojem obsega se ob enaki fizični potrošnji spremeni zaradi drugačne kakovosti oziroma strukture potrošnje; ob enakem številu najetih stanovanj se na primer poveča delež dražjih stanovanj in s tem obseg potrošnje.)

5. Analiza: Mobilnost

V literaturi, na primer Angelini (2011) ter Pfeifer idr. (2013), se ugotavlja, da je zamenjava bivališča kot najučinkovitejši način zmanjšanja stanovanjske potrošnje starejših v Evropi le redko uporabljena strategija. Naš prispevek je lahko v tem, da to na zadnjih podatkih SHARE še posebej preverimo za Slovenijo in da opozorimo na dodatne ovire, s katerimi se pri tem srečujemo v Sloveniji.

Obstaja množica razlogov, zakaj je v splošnem selitev v manjše, slabše ali zaradi lokacije cenejše bivališče za starejše velikokrat lahko le nekoliko boljša možnost od smrtne obsodbe. Povezana je zlasti z visokimi denarnimi in še bolj nedenarnimi transakcijskimi stroški, kot so izguba znanega okolja in stikov s podpornim omrežjem sorodnikov, prijateljev in sosedov, poslabšanje dostopa do nujnih zdravstvenih storitev itd. Izpostavimo lahko še en dodatni razlog: iz podatkov SHARE (ho024) izhaja, da bi sredstva od prodaje obstoječega stanovanja poleg nakupa ali najema manjše nepremičnine omogočila tudi zadovoljevanje drugih potreb starejših, vendar si starejši nočejo kvariti odnosov z nasledniki, kar se v primeru Slovenije lepo vidi tudi v pogosti odpovedi pravic starejših do denarne socialne pomoči, kadar to pomeni obremenitev nepremičnine, ki se jo starejši čutijo moralno dolžne zapustiti svojim potomcem oziroma ti nanjo računajo.

V spodnji tabeli bomo uporabili samo še dve SHARE spremenljivki, ki pa jasno kažeta, da je v Sloveniji stanovanjska mobilnost starejših še nižja kot v drugih evropskih državah oziroma da smo v nemobilnosti evropski rekorder.

TABELA 3: STANOVANJSKA MOBILNOST

Vir: lastni izračuni na temelju podatkov četrtega vala raziskave SHARE.

		ŠTEVILO LET V TEM BIVALIŠČU (HO034)	LETO PRIDOBITVE NEPREMIČNINE (HO012)
Skandinavske države	Švedska	1,00	2009
	Danska	10,00	1994
	Nizozemska	15,00	1994
Celinske države	Avstrija	30,00	1982
	Belgija	20,00	1987
	Francija	21,00	1986
	Nemčija	3,00	1999
	Švica	17,00	1990
Južna Evropa	Italija	26,00	1985
	Portugalska	30,00	1984
	Španija	26,00	1985
Nove članice EU	Češka	28,00	1989
	Estonija	25,00	1992
	Madžarska	30,00	1983
	Poljska	2,00	2008
Slovenija	Slovenija	32,00	1982

II./202

Pri obeh spremenljivkah je uporabljena mediana podatkov, vendar tudi uporaba aritmetične sredine ne daje vsebinsko drugačnih sklepov. Nekatere majhne mediane niso zanesljive, saj je bil v teh državah vzorec odgovorov majhen. Vidimo, da so se starejši praviloma preselili kvečjemu v mlajših letih. Večina starejših Slovencev zlasti zaradi načina stanovanjske privatizacije stanuje v lastnih stanovanjih, zato tudi druga spremenljivka, ki se nanaša na lastniško zasedena stanovanja, dobro odraža razmere za celotno populacijo starejših.

Specifične razloge, da so prebivalci Slovenije in tudi starejši v Sloveniji ekstremno stanovanjsko nemobilni (ta nemobilnost je sicer precej značilna tudi za sosednje države), lahko poleg v ekstremno visokem deležu lastniško zasedenih stanovanj iščemo zlasti tudi v slabo delujočem nepremičninskem trgu, tako zaradi sistemskih razlogov – pogosto nerešen pravni status nepremičnin – kot tudi cikličnih razlogov – padec števila transakcij zaradi premajhne motivacije kupcev in prodajalcev za spremembo cenovnih pričakovanj). Če prikažemo na primeru: če v Sloveniji ne obstaja občuten davek na nepremičnine, lastniki ne hitijo s tem, da bi svojo prazno ali nepotrebno nepremičnino ponudili na trgu. Zato je uvajanje tega davka obenem tudi naš predlog za povečanje stanovanjske mobilnosti starejših.

6. Analiza: Alternativne strategije za usklajevanje stanovanjske potrošnje in dohodka starejših

Kot potrjuje večina avtorjev, recimo Angelini (2011), je finančna motivacija za selitev starejših v manjše lastno ali najeto stanovanje prisotna, vendar se zanj odločajo kot za skrajni ukrep, saj je povezan s previsokimi transakcijskimi stroški ter zmanjšuje socialno varnost in višino možnega prenosa premoženja na dediče. Večinoma je alternativa tako imenovana pasivna strategija (Stropnik in dr., 2010), saj starejši praviloma niso več sposobni ubrati aktivne strategije povečevanja dohodkov. Pasivna strategija pomeni varčevanje tudi čez rob revščine in škode za lastno zdravje in nepremičnino. Vendar načeloma obstaja nekaj možnosti, ki bi tudi v primeru ostajanja starejših v lastnem stanovanju lahko olajšale položaj starejših.

Poglejmo najprej možnosti za povečanje dohodka starejših. Študija OECD (Chiuri, 2010) je pokazala, da razpoložljivost razvitih finančnih instrumentov, ki omogočajo postopen prenos vrednosti stanovanja na banke, občine in sklade, kot so obratne hipoteke in podobno, ni samo načelna možnost za dodaten dohodek starejših, ampak je v nekaterih državah tudi uspešno uporabljena. Uvajanje teh produktov se v Evropi in Sloveniji doslej ni najbolj obneslo, vendar bi veljalo obstoječe poskuse analizirati in mogoče poiskati delujoče rešitve. Lahko si zamislimo tudi ukrepe politike trga dela, ki bi olajšali dodatno delo in dohodek starejših.

Poglejmo sedaj možne ukrepe za znižanje stanovanjskih stroškov starejših. Možni so ukrepi, namenjeni zagotavljanju cenejših vzdrževalnih storitev za stanovanja starejših, in ukrepi, ki bi spodbudili mlade naslednike, da tudi v lastnem interesu prispevajo k stroškom obnove bivališč starejših. V nekaterih državah in tudi v Sloveniji obstajajo aktivni ukrepi za pomoč starejšim za iskanje sostanovalcev, ki bi pomagali deliti finančno breme bivanja v prevelikih stanovanjih in istočasno zagotavljali dodatno varnost v nujnih zdravstvenih primerih. To možnost bi lahko povečali še s spodbujanjem nekaterih fizičnih prilagoditev stanovanj.

Podatki SHARE nekoliko presentljivo ne omogočajo podrobnejše analize alternativnih strategij starejših, čeprav so za njihovo kakovost življenja lahko odločilnega pomena. Na voljo je spremenljivka, ki kaže oddajanje dela stanovanja starejših v najem, a to je le ena od oblik sobivanja. Pojav je v Sloveniji premajhen, da bi mu bilo smiselno nameniti celo tabelo. Odgovor na vprašanje »Ali dele stanovanja oddajate?« (ho023) je v Sloveniji pod pol odstotka, za razliko od tega je v državah z razvitim najemniškim trgom 5 % in v Švici 7 %. Delno je sicer nizek delež pojava v Sloveniji lahko tudi odraz neiskrenih odgovorov anketirancev, saj je velik del takšnega oddajanja v Sloveniji zaradi visoke efektivne obdavčitve neprijavljen, vendar ocenjujemo, da pretežno le odraža dejansko stanje.

Oblika sobivanja, ki je značilna za Slovenijo, je v samostojnih družinskih hišah (v njihovi zastopanosti je Slovenija evropski rekorder), velikokrat zgrajenih v samogradnji, z namenom (in zadosti velikih), da bi v hiši lastnikov bivala tudi družina naslednikov. Načeloma pa odrasli mladi želijo ostati s starši kvečjemu,

dokler nimajo družine in zadostnih lastnih dohodkov (pojav »hotel mama«, značilen tudi za južno Evropo). Veliko zgornjih nadstropij takih hiš ostaja praznih. V tistih, ki niso, pa večkrat stanujejo mlade družine potomcev, ki so zaradi podaljšane gospodarske krize večinoma prisiljene v sobivanje s starši. Manjkajo nam domače ankete mladih in starih v istem stanovanju o motivih takega sobivanja, njihovih finančnih in lastniško pravnih dogovorih ter transferjih storitev oziroma za to porabljenega časa med generacijami (na primer varovanje otrok s strani starejših ter pomoč pri vzdrževanju doma in zdravstveni negi starejših s strani mladih). V raziskavi SHARE je sicer na voljo manjši nabor podatkov, ki se nanašajo na sestavo gospodinjstva starejših in njihova socialna omrežja, ki bi lahko delno osvetlili te teme, vendar se to ni zdelo preveč obetavna pot, da bi se je lahko lotili že v okviru tega prispevka.

7. Zaključek

Iz podatkov iz raziskave SHARE sklepamo, da je stanovanjska potrošnja starejših v Sloveniji, vključno s stroški kurjave, v primerjavi z njihovim dohodkom največja v Evropi. Za starejše to predstavlja breme, saj jih omejuje v zadovoljevanju drugih nujnih potreb in obremenjuje tudi delovno. Najbolj učinkovita strategija za znižanje previsoke stanovanjske potrošnje je sprememba bivališča, vendar je stanovanjska mobilnost starejših tudi drugod v Evropi zelo omejena, pri nas pa jo omejujejo še dodatni dejavniki. Po podatkih iz raziskave SHARE namreč ugotavljamo, da smo po stanovanjski nemobilnosti starejših evropski rekorder. Zato predlagamo, da se za zmanjšanje problema poleg nekih možnosti za povečevanje mobilnosti bolj usmerimo v alternativne strategije.

V prispevku predlagamo – med možnostmi povečanja dohodka starejših – odpravljanje slabosti dosedanjih slovenskih poskusov uvajanja finančnih instrumentov, ki omogočajo postopen prenos dela vrednosti stanovanja v dohodek, saj so se v drugih državah obnesli, in ukrepe na trgu dela za omogočanje dodatnega zaslužka starejših. Kot ukrepe za zmanjševanje stroškov predlagamo spodbujanje cenejših vzdrževalnih storitev za stanovanja starejših, ukrepe, ki bi spodbudili mlade naslednike, da tudi v lastnem interesu prispevajo k stroškom obnove stanovanj starejših, in dodatno spodbujanje sobivanja. Podatki raziskave SHARE ne omogočajo podrobnejše analize alternativnih strategij, zato bi jih bilo treba obogatiti in definicijsko uskladiti zlasti z evropsko raziskavo SILC, ki omogoča primerjavo starejših z drugimi kohortami prebivalstva. Drugi naš metodološki predlog pa je anketna osvetlitev motivov sobivanja starejše in mlajše generacije v velikih družinskih hišah, kar je specifično za Slovenijo.

Literatura

- Angelini, V., Lefferere, A. (2008): »Home, houses and residential mobility«. V: Börsch-Supan, A., Brugiavini, A., Jürges, H., Kapteyn, A., Mackenbach, J., Siegrist, J., Weber, G. (ur.): *First results from the Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe (2004-2007). Starting the longitudinal dimension*. Mannheim: Mannheim Research Institute for the Economics of Aging (MEA).
- Angelini, V., Brugiavini, A., Weber, G. (2011): *Does Downsizing Housing Equity Alleviate Financial Distress in Old Age?* New York: Springer.
- Artle, R., Varaiya, P. (1978): »Life Cycle Consumption and Homeownership«. *Journal of Economic Theory*, 18: 38-58.
- Elsinga, M., Mandič, S. (2010): »Housing as a piece in the old-age puzzle – the role of housing equity in old-age security in eight countries«. *Teorija in praksa*, 2010, 47/5: 940–958.
- Eurostat (2014). SILC database. Dostopno na: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>, dostop: 19. september 2015.
- Eurostat (2014): Census hub database. Dostopno na: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/population-and-housing-census/census-data/2011-census>, dostop: 19. september 2015.
- Kohli, M., H. Künemund and C. Vogel. (2008): Staying or moving? Housing and residential mobility. V: Börsch-Supan, A., Brugiavini, A., Jürges, H., Kapteyn, A., Mackenbach, J., Siegrist, J., Weber, G. (ur.): *First results from the Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe (2004-2007). Starting the longitudinal dimension*. Mannheim: Mannheim Research Institute for the Economics of Aging (MEA).
- Malter, F., Börsch-Supan, A. (ur., 2013): *SHARE Wave 4: Innovations & Methodology*. Munich: MEA, Max Planck Institute for Social Law and Social Policy.
- Pfeiferová, Š., Lux, M., Dvůrák, T., Havlíková, J., Mikeszová, M., Sunega, P. (ur., 2013): *Helps: Housing and social care for the elderly in central Europe. WP3 Main findings report*. Institute of Sociology, Academy of Sciences, Czech Republic: Prague.
- Statistični urad Republike Slovenije (2013): *Ljudje, družine stanovanja*. Registrski popis 2011. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Stropnik, N., Kump, N., Filipovič Hrast, M., Hlebec, V., Vezovnik, A., Kavčič, M. (2010): *Revščina in materialna deprivacija starejšega prebivalstva*. Ljubljana: IER.

